

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS
QVI, QVÆ IN MEDICATRINA FIUNT,
INSCRIBITVR, COMMENTARIORVM
LIBRI TRES,

Ioanne Bernardo Feliciano interprete,

Nunc ab eodem & recogniti, & nouis quibusdam picturis illustrati.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI.

*Communē uniuscuiusq; artis dignotione constituta docet ex quibus constat, quibusq; munus eius
medicinæ compleatur, quæ manuum opera exercetur. Liber autem hic de ijs quæ
in medicatrina fiunt, aut Hippocratis, aut Thessali eius filij Galeno
teste est, ad memoriã magis, q̄ ad editionem cõpositus.*

M

edicum hunc librum, quæ in medicatrina fiunt, inscripsit. melius tamẽ
erat, si dixisset, de ijs quæ in medicatrina fiunt, quemadmodum non
nulli, Dioclis, nec non Philotimi, & Mantiaẽ libros inscribunt. nam
cum hi quoq; de eodem argumento conscripserint, in plerisq; eorum
exemplaribus absolute sine præpositione/de/& pronomine/ijs/hoc
est, quæ in medicatrina fiunt, in paucis cum præpositione & pronomi
ne, id est de ijs quæ in medicatrina fiunt, inscriptio reperitur. Sed illo
rum libri plura continent documẽta. hic vero Hippocratis, post enu
merationem eorum quæ manuum operationem absoluunt ac com
plent, de ligandĩ ratione pertractat. id enim primum vir ille exercen
dum esse censer. Quæ sane exercitatio in lignis quoq; ad hominum imitationem formatis fieri,
sin minus, in puerorum certe corporibus non incõmode potest. Atq; hæc quidem anteq̄ ad sin
gula particulatim exponenda venerimus, à libro ipso coacti diximus. Nunc ea dicam quæ non
Septima Classis, CCCCCC liber,

Gal. in lib. Hipp. de iis quæ in medicatr. fiunt,

liber, sed illi à me exprimunt, qui exemplaria transmutant, qui quaslibet à veteribus auctoribus B
lectiones in eum sensum, quem ipsi voluerint, facile admittere consueverunt. Nonnulli quidem
sunt, qui valde antiqua exemplaria vel trecentos iam annos descripta summo studio hinc inde
conquisierint, alia in membranarum, alia in tiliæ codicibus exarata: cuiusmodi ea sunt quæ apud nos
Pergami reperiuntur. Omnia igitur apud eos qui primi explanauerunt, aduertere proposui, vt
explerisq; auctoritateq; dignissimis veras lectiones ac germanas inuenirem: resq; mihi in hoc
melius q̄ speraueram, cessit, nam oia ferè tam Hippocratis exemplaria, q̄ explanatorum cõmen-
taria inter se consentiètia offendi: vt eorum audaciam non demirari summopere non potuerim,
qui vel heri ac nudius tertius cõmentaria conscribere, vel omnium Hippocratis librorum pecu-
liarem quandam editionem fecerunt. inter quos sunt Dioscorides etiã & Artemidorus, qui Ca-
pito cognominatus est: qui circa veteres lectiones multa innouarunt. Verum quia longã nimis
orationem nostram euasuram videbam, si cõmemorare lectiones omnes voluissim, melius esse
existimaui, vt veteres tantũmodo ascriberem, paucis tamen quibusdam adiunctis, quæ parũ va-
riarent: atq; ex ijs ipsis illas præcipue, quæ apud priores libri huius explanatores cõprobantur.
Veteres autem explanatores quatuor sunt: duo, qui in oēs Hippocratis libros cõmentaria com-
posuerunt, Zeuxis & Heraclides: duo, qui non in omnes, sed perceptu difficiliore, Bacchius & F
Asclepiades. Ac de his quidem satis. Sed quòd clarius res pateat, à principio breuiter perinde ac li
nihil dixerimus, repetemus. Liber hic Hippocratis, qui, quæ in medicatrina fiunt, inscribitur, in
principio cõmune vnus cuiusq; artis exordiũ cõtinet, vt paulo post demonstrabimus. ac p̄pterea
non immerito nonnulli eum ante cetera omnia legendum esse censuerunt, eam hinc doctrinam
polliciti, quam postea in ijs, quas introductiones inscripserunt, quidã tradidere. Deinde post cõ-
mune exordiũ de ijs quæ in medicatrina, loco videlicet ad medicationẽ idoneo, exerceri queũt,
ea docet, quæ medicam artem discere incipientibus vtilissima sunt. Atq; hoc ita se habere perspi-
cies, si verborum ipsius Hippocratis explanationibus hęc nostris diligenter attenderit.

✓ Similia an dissimilia sint, à principio inspiciendum, ex maximis, ex facillimis, ex ijs quæ omnino quocunq; modo
cognoscuntur.

Sive sanum esse, siue sanitatem, siue quippiam aliud huiusmodi medicę artis finẽ esse quispiã
dixerit, id per se ab ijs, qui artẽ tractant, consideratur. Perspicuum. n. est contemplationem quan-
dam esse, quam discere is debet, qui naturalem siue dispositionem, siue dispensationem, siue con-
stitutionem, siue aliud aliquid appellare libeat, correcturus est. Reliqua vero omnia huiusce artis G
nõ per se vel discimus, vel docemus, vel oĩno audimus, sed ob id, quia vnũquodq; eorum ad finẽ
ipsum conducit, ac confert. vt exempli causa, discretiua artis pars, quã significatiuam recentiores
vocant, exercenda prius q̄ curatiua ab ijs est, qui recte medicinam sunt tractaturi, vt differentias
morborum in agrotis discernere exacte valeãt, vbi similitudinẽ aliquã habuerint. Nihil interlit
aut in præsentia hac tractatione, si dispositionem contrariam naturali corporis nostri constitutio-
ni vtriusq; nominibus appellauero, sicut Græcis oĩbus mos est. qui modo totum hoc genus mor-
bum, modo passionem seu affectionem vocare consueverunt. Huius igitur discretiua partis, nõ
secus ac curatiuę, maxime generalis scopus ac finis nunc traditur. sicut. n. in illa contrariorũ con-
traria esse remedia discimus, qui cõmunis totius curationis est finis ac scopus, ita hic discretiua
cõmunis maxime scopus est, posse discernere in quo maxime agrotantium corpus sanorũ cor-
pori simile sit. quemadmodum ipse Hippocrates in præfagijs tractat: Si ipse, inquit, sibi ipsi est
similis aliqua in parte, optimũ est. Id quod etiã in libro de articulis declarauit: vbi vult, vt mēbro
corporis quod naturaliter sese habet, id quod affectum est, cõparemus. non. n. absolute illic cõ-
parationem esse faciendã inquit, sed male affecti hoĩs dexterarum partes sinistris cõferre iubet, neq;
alienos articulos inspiciendos, id est aliorum hoĩum monet. Idem nunc tibi faciendũ censet, cum
inquit, Similia an dissimilia sint, inspiciendũ à principio est, ex maximis, ex facillimis: perinde ac si H
ita dixisset, agrotantium corpora statim à principio dignoscere ac discernere debemus in quo
similia sanis ac valentibus, in quo item dissimilia sint, si. n. ita fecerimus, ex maximis facultate, cog-
nitu vero facillimis morborum significationes sumemus. Sciendũ. n. est non alia esse maxima,
alia facillima. quippe cum iisdem signis cõtingat, vt facultatẽ maxima, dignotione facillima sint.
vt ea sunt quæ in præfagijs statim in principio ad hunc modũ cõmemorat: Nares acute, oculi cõ-
caui, collapsa tēpora, atq; huiusmodi cetera, quę deinceps enumerantur. nam hæc & maximam
habere vim ad præfagiendum, nemo est qui nesciat, qui vel mediocriter in tractatione artis ver-
satus est, & facillimã dignotionem exhibere oēs etiam imperiti artis non ignorant. quippe cum
statim vbi quis ad egrotum ingrediẽ, nulla alia corporis pars prius contemplandã se offerat, q̄ fa-
cies. Si igitur eger sibi ipsi cõferatur, vt iussit, & certior dignotio habebitur, & ex maximis simul
ac facillimis exordio facto artis ipsius negociũ tractabitur. sed errare fortasse aliquis in ijs posset,
qui acutas nares, oculos concauos, collapsa tempora ex naturali sua corporis conformatione ha-
bent. Quocirca si egrotantis corpus simile multorum hoĩum corpori inueniamus, certo digno-
scemus nullo eum prauo morbo, aut praua affectione esse occupatum. sin ita, vt ab Hippocrate
describitur,

- A** describitur, inspexerimus, cætera vero in reliquo corpore signa fuerint salutaria, naturalem eam facie dispositionem esse sperabimus: quoq; certior dignotio nostra efficiatur, hac de re illos, qui prius q̄ ægrotaret, hominis habitum noscebant, p̄contabimur. siq; hi nobiscū consenserint, tunc demum certiorē prænotionē habebimus: non tñ ita certam, vt si nos ipsi ægrotantē prius cognouissemus, consuetudinēq; eius vli essemus. nam si eum sæpe sanum inspexerimus, qui tunc p̄ter naturam affectus est, fiet, vt quāta sit differētia signorū quę in eo sunt, melius p̄spiciamus. licet. n. audiuerimus ab alijs, conijciamusq; ægrotantē natura & nares acutas habere, & oculos concavos: id tñ solus ille eo modo scit, qui versari cū eo consuevit: si q̄dem hoc quoq; cognoscere medicis necessariū est. non. n. tñ vtile nobis est, si præter naturā esse affectum corpus nouerimus, sed etiā quanto acutiores nares sint, scire oportet, quanto cauiore oculi, quanto item magis collapsa tempora, q̄ naturaliter soleant. & vnūquodq; aliud, vt inquit, non absolute graue est, sed quod simili maxime est contrariū, id grauissimum est. maxime contrariū quod videlicet à naturali cōstitutione plurimum recessit, grauissimum, non absolute graue periculum indicare asserēs, quatenus & magis & minus id significat. Quę ex facie igit̄ apparent signa, & cognitu facillima sunt, & vim maximam habēt, quę tum in principio statim dixit, tum de oculis deinceps cōmemorat.
- B** non pauca vero ex ijs quę in p̄fagijs recenset, alia nō maxima, alia nō facillima, alia neq; maxima neq; facillima consideranti tibi videbunt̄. de q̄bus latius q̄dem in explanatione illius libri dictum à nobis est: pauca tñ nonnulla exempli causa etiam hic repetent̄. Nam supinum iacere, manusq; & crura non secus ac resolutos iactare, non ex praua affectione interdum, sed ex mollitie, nimioq; luxu ægrotantis euenit: vt nisi mores quoq; eius nouerimus, erraturi simus. at vt oīum quos inuisimus mores cognoscamus, fieri non potest, quocirca vix in paucis aliquibus ipsa hæc non requirenda sunt, quippe cum non magnū quid significare interdum ipsa inueniamus, vt in cubatione, qñq; maximum, vt in modestis, li aspectum audaciorem, vocemq; habeāt. simili modo quoq; flatus ventris crepens, vel dolorē, vel delirium indicat in ijs qui id facere audientibus aliquibus verent̄. nam si præsentēs non vereant̄, nullius id erit nota. Quare etiam hic ægrotantis mores scire oportebit: quemadmodū etiā consuetudinē eorū qui in ventrem dormire cōsueuerunt, & naturā eorum qui dormiendo aut dentibus strident, aut nō exacte oculis conuiuent, ita vt palpebræ cōmittant̄. Huiusmodi. n. oīa, vbi & consuetudinem & naturam ægrotantis vel p̄nouerimus, vel ab aliquo qui p̄nouerit, audiuerimus, dignotionē nobis asserre poterunt: & qñq; bona, quandoq; mala denunciabūt. Ac nigra q̄dem vrina, vel nigrum sputum, vel nigra bilis, cum inter initia morborum apparet, & vim maximā habet, & dignotionē facillimam asfert. quemadmodum è contrario in acutis morbis ex facili spirare; & in vrina subsidere album, læue, æquale, maximam vim ad salutem habere consuevit. Sed qm̄ satis iam de ijs quæ ad dignotionē attinent, dictum à nobis est, in exēplum eorum quę & magnam habēt vim, & cognitu facillima sunt, & oīno ac quocunq; modo cognoscunt̄, siue experientia, siue ratione, non tñ tantam habēt vim, tamq; facilem dignotionem, sed præcognitione, vel interrogatione ad ægrotantium cōsuetudines, mores, ac naturas p̄cipiendas indiget, deinceps de ijs quæ manuū tractatione exercent̄, nonnulla disseremus: atq; euentū causa exēplum proponemus, quod statim in principio libri de articulis scripsit Hippocrates, vbi de brachij luxationibus agit. In hoc. n. & maximum & facillimum ad dignotionem inest, si rotundus tumor ac durus in ala apparet, fieri enim id nō potest, nisi caput brachij è iunctura sua exciderit, in locumq; alē fuerit prolapsum. nam superhumeralis, quam ἐπρωμίδα appellant, sinus, tñ luxationis brachij, tum auullionis summi humeri in quātācūq; altitudinem efferrī potest, cōmune signum est. Quocirca si laborantem partem sanæ cōpararis, atq; vbi visum fuerit in suo naturali statu non consistere, brachium excidisse iudicaris, nota hæc non ita, vt quæ ex tumore in ala apparet, magnam statim vim, facilemq; dignotionē habet. ac magis quoq; in vi deficit indicium, quod ex brachij motu sumitur. nam attollere brachiū nō potest homo etiam cū qui ibi sunt muscoli vel contuli, vel intenti, vel inflāmati fuerint: quemadmodū etiam cum fibræ aliquę ipsorum auulsæ in ima parte sunt. Ego sanē tale quid contigisse olim meminī, quod referam: Cum in summo humero auullio cuiusdam prius accidisset, deinde alterū brachium postea luxationē esset passum, in palæstra aut̄ hoc euenit, medicus quidam vtrorūq; brachiorum superhumerales similes conspiciat, temere statim p̄nunciauit, percussum fuisse eo loci hoīem asserens, ac p̄pterea non immerito dolore afflictiari: articulum vero absq; læsione vlla esse: consuluitq; vt in balneum q̄cissime p̄fectus oleo multo vteretur, in solioq; aqua pleno immoraretur: cumq; inde fuisset egressus, contacta p̄cussa parte lanis oleo tinctis, cui parum ceræ fuisset adiectum, cubaret, ac quiesceret, quod cum fecisset ille, tota nocte dolore vexatus est, atq; agitato. Vnde & eundem illum medicum, & nonnullos alios, qui videlicet absq; ratione experientia vt in arte tractanda consueuerunt, conuocandos curauit: at ille qui priore die deceptus temere atq; incōsiderate articulum naturaliter sese habere iudicauerat, cum ad ægrotantem peruenisset, vidissetq; ibi duos piores medicos atq; ignobiliore, indignatus est, quasi fuisset contemptus: id tamē minime præ se ferens, procacius adhuc ex indignatione ei in naturali sede esse articulationem asseuerauit, cum vtriusq; brachij superhumerales simili modo sese habere nihilo

minus inueniret, cumq; inflammatio quædam percussu humeri existeret, iussit vt aqua multa ca-
 lida locū foueret, oleumq; assidue copiosum interfunderet, ac lanis rursus inuolutus, non secus
 ac prius, quiesceret. Sed quia ita etiam faciēdo nihil ex his opis cōsequēbatur, tertio die ego quoq;
 fui conuocatus, quōd cum venissem, & vidissem dolore carentē humerum excauatiore superhu-
 meralem habere, q̄ ille qui affectus erat, vtpote cum aucta inflāmatio fuisset, diligenter eum qui
 naturaliter sese habere videbatur, inspexi. atq; in eo aduerti summū eius sursum recessisse. Qua
 re motus, necnon quia nihil ex conuenienti curatione iuari homo videbat, sub alam inflāmati
 humeri iniectis digitis explorās, in ea ferē caput brachij eminere deprehēdi: ac certioris cogni-
 tionis causa ala alterius humeri inuestigata, nullaq; extuberatione huiusmodi ibi deprehensa, lu-
 xatum esse brachium dixi: medicosq; id ignorasse, p̄pterea q̄ alterius brachij summū humerum
 fuisse auulsum nescientes, ei quasi in naturali statu esset cōstitutus, alterum percussum cōparabant,
 facileq; id nos posse cognoscere aiebam, si ab egroto requireremus, an in summo alterius brachij
 humero ic̄tum aliquē aliqñ fuisset percussus. at ille interrogatus principio q̄dem negabat, postea
 tñ, cum ei succurrisset, confessus est se olim e vehiculo delapsū ea parte fuisse contulū, ita tñ vt
 facile tribus aut quatuor diebus lana ex oleo supra percussione impolita conualuerit. Sed quorsum
 à me dicta hæc sunt, vt ostēdam scilicet quātum notæ q̄bus affectionum quæ ad manū operam
 spectant, cognitio acquiri, dignitate inter se differant. Cum, n. nō potest quis brachium affectū
 attollere, cōmune id etiam aliorum multorum indicium est, quippe cum sæpe fiat, vt tendones
 musculorum, qui ea parte sunt, & ipsi etiam qñq; musculi vel prædurati, vel inflāmati, quin etiā
 contusi, aut in pfunda sui parte scissi, aut fibras aliquas abruptas habentes, imbecillum ita brachiū
 reddant, vt in sublime attolli nequeat. ob hæc quoq; non tā in hoc brachij motu, q̄ in reliquis etiā
 indolefcūt. Cōcauitas vero in superhumerali cōmunis etiam ipsa ad auulsionem significatio est.
 At tumor sub ala durus, ac rotūdus satis superq; brachium luxatum esse denunciat: vt si soli ei si-
 dem adhibeas, nunq̄ erraturus sis. quin facillimā etiam dignotionem affert. quippe cū oporteat
 digitos sub alam tantūmodo iniicere, & eminentiam contrectare, & confestim caput brachij ibi
 manifeste appareat. Affectus aut musculorum, cum neq; attollere brachium quispiā potest, neq;
 sine dolore mouere, exercitata ratione multaq; consideratione indiget: vnā tñ cum ijs quæ maxi-
 mam habent vim, facillimaq; sunt cognitu, horum cognitio fit, siue experientia, siue ratione artē
 quispiam tractet. Experimentarius enim, qui vtq; experientia sola rem p̄sequitur, inspicit eos q̄
 ab ipsis concursus appellant, quæ sunt eorum quæ acciderunt, collectiones: cumq; sæpe eadē vi-
 derit vna in occasione, oīa memoria tenet ac conseruat, atq; vbi ex hac obseruatione multos cō-
 cursus fuerit expertus, tunc quæ in multis concursibus, quæ item in vno tñ euenisse cognorit, di-
 ligenter aduertit, atq; ita demum in cōmunium & p̄priorum cognitionem venit. quā consequit̄
 signorum in vi & efficacia diuersitatis animaduertio. quod, n. in multis cōcursibus fuit obserua-
 tum, q̄ quod in paucis: quod in paucis, q̄ quod in duobus: quod in duobus, q̄ quod in vno tñ, ma-
 iorem vim habet. Verūtamen experimentarius medicus sicut propria, ita cōmunia quoq; obser-
 uat, ac memoria tenet, nam ea vnā cum p̄rijs, vtpote quæ cum illis eueniant, animaduertit. At il-
 le qui ratione signorum vnus cuiusq; morbi inuentionem indagat, multo magis ac citius cōmu-
 nia & propria cognoscit, non modo multo tempore, vt experimentarius, sed ne die q̄dem vno,
 aut hora vna expectata. Vbi, n. brachium ē p̄pria sede excidisse, & in alam prolapsū esse aduer-
 terit, reliqua oīa etiam simul intelligit: primū tumorem ibi præter naturā esse appariturū: deinde
 sinuatū in superhumerali locū futurum, capite brachij quod in alam recessit, priuatū: tum sca-
 pulæ ceruicem cum superiecta brachio sit, effecturam, vt non nisi ægre attolli id queat: necnon
 dolore vehemēti infestandos musculos: quippe qui vbi mouere ita brachiū conati fuerint, vio-
 lenter distendantur: simili modo etiam euenturum, vt brachium doleat, si admouere id ad costas
 quispiam velit. Atq; ita oīno ac quocunq; modo non solū ea quæ maximas habent vires, sed etiā
 reliqua oīa cognoscet, quippe cum vna hac via oīa reperiant, quæ altero modo non ex facillimis
 cognitu, sed ex indicatione inueniuntur. Caput igitur brachij in ala deprehensū promptissimā
 habet vim: at musculorum affectio maiore q̄dem consideratione indiget, sed tñ etiam ipsa, licet
 vtriusq; & facilitate dignotionis, & vi à tumore, qui in ala apparet, superet, eadem contēplatione
 ab artificibus medicis percipi consuevit. Merito ergo Hippocrates iussit, vt morborum digno-
 tiones, quas recētiore *σημείωσις*, i. significationes seu notationes appellant, ex similibus ac dissim-
 iliū consideratione sumamus, ante alia artis opera: quæ videlicet & præcognitione & curatio-
 ne fiunt: merito item & ex ijs quæ vi maxima, & dignotione facillima sunt: & præter hæc tertio
 loco ex illis quoq; quæ oīno ac quocunq; modo cognoscuntur, licet & dignitate & facilitate di-
 gnotionis alijs sint inferiora. Posteaq; vero hic ex quibus dignotiones affectionū sumere oportet
 prædixit, id est ex similibus ijs quæ naturaliter sese habent, & dissimilibus, qualiaq; ea fuerint
 docuit: in sequente oratione ad ea nominatim declaranda descēdit, in hunc modū inquitens.

Quæ et videre, et tangere, et audire licet.

Cum artis partem, quæ morbos discernit, primum omnium exercendam esse censuerit ex ijs
 quæ

A quæ in ægrotantis corpore sanis sunt similia vel dissimilia, eaq; esse dixerit partim maxima & facillima, partim eiusmodi, vt cum his necessario cognoscantur: nunc quænam hæc sint, vt dixi, docet, dum inquit, Quæ & videre, & tangere, & audire licet. Videre quidē, quæ sunt visibilia videlicet: tangere, quæ tactu: audire, quæ auditu percipi queunt. nam quod de facie in principio præfagiorum scriptum est, videre licet, Nares acutas, oculos cõcauos, tempora collapsa: tangere, aures frigiditas: videre simul & tangere, faciei cutem, cum dura, & arida, & distenta est: audire, quæ deinceps in eodem libro subiungit, sternutamentum, tussim, flatum, strepitum, cum præter naturam ægrotus vocem emittit, quæ vel delirium, vel clangorem, aut raucedinem, aut tale quippiã præ se ferat. In ijs vero quæ ad chirurgiam attinent, videre licet ea quæ nigrescunt, quæ rubescunt, quæ quocunq; alio modo naturalem colorem vel immutãt, vel seruant: præterea, sicut in humeri articulo, sinum superhumeralis, & summi humeri prominẽtiam videre: caput vero brachij in ala attrẽtare licet. at audire possumus sonitus, qui in ægrotantis corpore contingunt, quemadmodum in pertuso thorace, cum spiritus ad vulnus efflatur.

3 *Quæ visu, & tactu, & auditu, & naribus, item & lingua, & sententia possumus sentire.*

B Sensibus oibus sententiam deinceps substituit, id est cogitationem & rationem, quã mentem, & intellectum cõmuniter homines appellare consueuerunt. Quoniam vero eorum quoq; quæ voce pferuntur, est quædam ratio, distinguentes philosophi antedictam hanc internã siue intus affectam vocant, quæ & consequentia & repugnantia cognoscimus, quibus cõprehenduntur, & diuisio, & cõpositio, & resolutio, & demonstratio, & cætera id genus. Cur autẽ cum prius nariũ & linguæ sensuum mentionem nullã fecerit, cũ dixit, Quæ & videre, & tangere, & audire licet, nunc vnã cum mente quinq; sensuum deinceps meminerit, merito in quæstionem venit, quæ de re multa multi dixerunt, alij absurda & indigna quæ cõmemorentur, alij digna, & fati probabilia. Dicunt. n. hinc exordio sumpto Hippocratẽ iubere, vt ex similitudine & dissimilitudine sensibillum dignotionem affectionum & morborum sumamus. sensibilia autẽ proprie qdem ea dici aiunt, quæ nulla alia facultate indigent, vt discernant, sed sola sensus perceptione contenta sunt. sed improprie sensibilia quoq; eadem appellatione nuncupari, quæ nõ nisi pluribus facultatibus dignoscuntur: sensu videlicet, & memoria, & ratione ea, quæ tum cõpositiua, tum in summã collectione appellatur. colorem autẽ ex ijs esse, quæ proprie sensibilia sunt, non secus ac succum, & vaporem, & vocem, nec non duritiem & mollitiem, caliditatemq; & frigiditatem, & vt summam

C dicam, oēs tactu perceptibiles qualitates. At neq; malum, neq; punicum, neq; apium, neq; aliam aliquam substantiam totã sensu cognosci posse affirmant, sed opinione, vt dicebat Plato, cũ sensu irrationali cõiuncta. Opinabilia vero oia huiusmodi esse, ac propterea fieri sæpe vt in dignotione ipsorum nonnulli decipiant, cum vel figuram tm, vel vtraq; hæc inspexerint similia ijs quæ antea profuerãt. nam, & mala, & punica, & apia, & vuas & nuces, & alia multa esui apta è cera ficta priusq; olfactu, & gustu, & tactu tententur, à veris differre minime videri: vt qui oibus sensibus vsum ipsorum superauerit falli omnino nequeat. superare autem oibus sensibus quempiã non sine memoria & connumeratione posse. connumerationem vero neq; sensus esse, neq; memoriæ, sed sententiæ, id est mentis asserunt. appellant autem connumerationem non hoc modo solum, verũ etiam consummationem seu in summam collectionem, quæ συγκεφαλαιωσις dicitur. Inquiunt igitur Hippocratẽ, qñ dixit, Quæ & videre, & tangere, & audire licet, sensibillũ ipsorum loco exempli mentionem fecisse: quando vero ab ijs recedens quæ simpliciter & proprie sensibilia sunt, ad totas substantias trãsit, merito & omnes sensus cõmemorasse, & vnã cum ipsis mentem quoq; posuisse: vt tota ipsius oratio huiusmodi sit, Cõuenit medicum morborũ dignotionem ab ipsa simillium & dissimillium contemplatione incipere, aliquando in simplicibus qualitatibus, aliquando in totis corporibus facta cõparatione. Atq; hæc quidem expositio nõ aliena à ratione est: est tamen etiam altera quædam huiusmodi. Hippocratẽ aiunt quando dixit Quæ & videre, & tangere, & audire est, de medico: quãdo postea subiungit, Quæ & visu, & auditu, & tactu, & naribus, & lingua, & sententia percipiuntur, de ægrotante intellexisse, vt non modo ex ijs dignotionem habendam censeat, quæ ipse medicus videt, & tangit, & audit, verũ etiam ex ijs quæ ægrotus videt, audit, tangit, olfacit, & gustat, quæq; mente vel intelligit, vel delirat. nam ex mente ægrotantis si delirat, aut minime, quandam medicum vtilitatem ad dignotionem faciendam consequi perspicuum est. Alij asserunt, visu, tactu, auditu, naribus, & lingua ad ægrotãtem, mente autem ad medicum referri debere. quippe cum medicus ex ijs quæ videt ægrotus, audit, tangit, olfacit, & gustat, non secus, atq; ex morbo, mente ad coniecturam faciendam de ægrotante ratio cinetur. nam si omnia ipsi ægroti gustanti amara videantur, quemadmodum morbo regio laborantibus vsu venit, flaua bile: si falsa, falsa pituita: si acida, acida imbutam ei linguam iudicabit. ita quoq; propriam sudoris, si forte in os defluerit, qualitatem interdum percipere posse ægrotantem affirmant. Sed ijs, qui hoc modo interpretantur, illud aduersatur, qd medici olfactus esse prætermisus videtur, quo in multis vti consuevit. nam & in deiectionibus, & vrinis, & sputis, vlceribus item, & ipso ægrotantis anhelitu persentiendo ad significationem sumendam olfa-

Gal. in lib. Hipp. de iis quæ in medicatr. fiunt,

Et uti medicus solet, tamen si liceat dicere id à librarijs fuisse prætermissum, quemadmodum alia multa in multis & Hippocratis, & aliorum libris inveniuntur partim errata, partim prætermis-
 Adde quod talem etiam explanationem nonnulli tradiderunt, ut dicant non idem esse videre, tan-
 gere, & audire, & visu, tactu, & auditu sentire, quippe cum videre, tangere, & audire sine cõpre-
 hensione possimus: sentire vero sine comprehensione minime valeamus. Hæc sensus expositio
 Semia Stoici est, atque iccirco à Quinti discipulo Iphicrano, qui Stoicam philosophiam sectatur,
 admittitur. Quod isti dicunt huiusmodi est. Alteram partem aiunt huiusce orationis de genere so-
 lo rerum docere, ex quibus significationes nostræ ducuntur: alteram quæ sequitur, de eo quod p-
 se exquisitum ac certum est, perinde ac si ita esset scriptum, Dignotiones faciende sunt ex similibus
 & dissimilibus ei quod naturaliter est constitutum, quæ in egrotantis corpore apparent, ea autem
 sunt sensibilia, atque ex his ipsis non quæ aut hallucinatus est, aut obaudiuit, aut aliquo alio sensu p-
 peram sensit, sed quæ cõprehensibiliter, ut ipsi dicunt, vnoquoque sensu, nec non etiam sententia,
 id est mente, sensit quispiam, menti enim hic verbum sentiendi attribuisse Hippocratem asserunt:
 unde in prima parte huius orationis, vnius aut duorum etiam mentionem fecisse, dum totum ipso-
 rum genus exemplo indicare vult: in secunda, oia vna cum mente commemorasse, ut certam atque
 exquisitam enunciationem faceret, quippe cum oibus his comune sit, ut cõprehensibiliter obie-
 ctarum rerum species expressas percipiant. Quoniam vero id quod pollicitus fueram, iam præ-
 stiti, commemorauimus: ea quæ probabiliter à quibusdam eò dicta sunt, ut ne sæpe Hippocrates dixisse
 de istis videatur: meum quidem iam est, ut ad sequentia pertranseam: tuum, ut quæ ex his com-
 memoratis optima opinio sit, cõsideres, eiq; assentiar. De nomine item sententiæ, id est γνῶμης,
 nonnulla addit, apud veteres asserens in significato mentis, siue cogitationis, siue intellectu-
 nis accipi consueuisse. cuius testimonia cum multa sint, satis erit si pauca hic subiunxero. Cri-
 tias in primo aphorismo hæc scribit. Neque quæ reliquo corpore sentit, neque quæ sententia cog-
 noscit, & item. Cognoscunt homines an sanus sit aliquis sententia, & in primo congressionum
 libro. Si ipse ita te exercuisses, ut sententia præstares, minime ab ipso iniuria hac fuisses affectus,
 & sæpe in eodem, & in secundo à sensibus ex aduerso distinguere sententiam videtur, quemad-
 modum etiam Antipho in primo de veritate, Qui hæc cognoscit, neque visu videt longitudinem,
 neque qui cognoscit longitudinem, sententia eam non cognoscit. Item. Omnibus enim hominibus
 sententia in corporis sanitate, & morbum, & cætera omnia diffunditur, & Plato in quinto rei-
 publicæ, Igitur, inquit, huius cogitationem, ut cognoscetis, sententiam, ut opinantis, opinionem
 recte esse dicemus. Lysias etiam contra Poliuchum. Ille enim in omnibus quæ sua ipsius sen-
 tentia vsus pro nostra multitudine egit, sicut multorum bonorum in causa fuisse ciuitati nostræ,
 ita plurimis incommodis & malis hostes affectis cõspicietur. Aeschines quoque Socraticus in eo-
 dem significato, quo isti, nomine hoc vsus est. Nec non Hyperides in oratione contra Dioclem,
 & alij complures tum oratores, tum medici, & Poeta obseruasse idem videntur: quos omnes hic
 commemorare superuacaneum est.

Quæ quibus cognoscimus, omnibus licet cognoscere,

Hic quoque non immerito in dubitationem venit, quæ nam sint aliæ facultates præter sensum &
 mentem à natura nobis traditæ, quæ ad dignoscendum idoneæ sint ea quæ extrinsecus obijciun-
 tur, quasi, n. omnes complexus non sit, nunc ita subiungit, Quæ quibus cognoscimus, oibus licet cog-
 noscere. Cur igitur in hunc modum dictum hoc esse existimem, iam explicabo: si prius necessarium
 quoddam ad ea quæ dicenda sunt, proposuero, quod à multis etiam veteribus dictum iam est, quibus
 placet nullam esse opinionem, quam qui sectas constituerunt, philosophi videant inuenisse:
 sed oia illa priori tempore iam dicta sæpe simul cum aliorum memoria interijisse, quocirca ne pu-
 tes Pyrrhoniæ sectam, aut Academicam, aut Stoicam, aut Peripateticam, aut aliquam aliam post
 Hippocratem extitisse, rerum ipsarum opinioe inductus, ipsi, n. Pyrrhonij in antiquissimos vi-
 ros suam sectam referunt. Verisimile igitur est Hippocratis tempore, immo non est verisimile,
 sed necessarium, eos qui tunc erant, inter se de naturalibus iudicandi facultatibus altercari ac di-
 sceptare consueuisse, ut alij, sicut postea Pyrrhonij, nihil esse huiusmodi assererent, alij sensum so-
 lum talem esse statuerent: alij sensu postposito verum esse dicerent id quod circūfertur, Mens vi-
 det, & mens audit, reliqua surda & cæca sunt: quidam item vtraque hæc naturaliter iudicandi vim
 habere affirmarēt, ac sensu sensibilia, mente & intellectu intelligibilia percipi posse: nonnulli præ-
 ter has alias quoque esse animæ nostræ facultates existimarent. Ut igitur calumniam ipsorum euitet
 Hippocrates, duarum ipse facultatum in genere mentionem fecit sensus & mentis: quas me etiã
 nostis solas semper ostendere diiudicatiuas cognitionum in nobis esse, captioforum tamē & so-
 phistarum causa postea adiūxit, Quæ quibus cognoscimus, omnibus licet cognoscere. Ac non-
 nulli quidem mentem alterius esse naturam opinantur, cogitationem alterius, alterius item eam,
 quæ interna, atque intus affecta ratio appellatur: atque his plures etiam facultates introducunt. Sed à
 me in libris de cõmuni ratione demonstratum est tres esse omnes in nobis facultates, quibus ad
 constitutiones & artium & librorum utimur, sensum vtiq; mentem, & memoriam, ac memoriam
 quidem

- A** quidem recondere ac seruare in se ea quæ sensu & mente cognita fuerint, quasi cellam quandam & receptaculum eorum, non inuētricem, nam ad inuentionem & iudicium rerum quæ inquiruntur, sensum ac mentē naturā in nobis esse. Verūtamen cum de his ipsis oratio est, concedit vnusquisq; aliam intellectiōnis, aliam rationis, aliam item, si ita volunt, mentis & cogitationis esse facultatem. quippe cum satis ipsi sit, q̄ euidenter oēs homines, & malum, & mēspilum, & vuam, & aliorum fructuum corpora dignoscunt, siue ea dignotio vna, siue duabus, siue pluribus facultatibus efficiatur. Simili modo persuasum oēs homines habēt & motionē esse, & causam, & signū, tum hæc ipsa quæ antedicta sunt, tum mentem, & memoriā, & electionem: quæ, sicut alia multa, quasi nō essent, Asclepiades subuertere conatus est. His ita expositis planum iam esse factum puto qua de causa Hippocrates hic licet satis superius rem explicasset, subiungendum censuerit, Quæ quibus cognoscimus, oibus licet cognoscere. Auspicati igitur medicus opera artis ab affectuum dignotione debet, ea quæ in ægrotante apparent, cum sanis cōparando, & spectādo quæ illis similia, quæ item dissimilia sint: cognitionemq; horum, aliorumq; omnium sensu & mente percipere: & si quid aliud præter hæc de oibus cōmuniter videtur posse iudicare, simili modo eo antedictas res discernere, quacūq; scilicet ratione cognoscere homines possumus. Quæ admodū
- B** etiam nos ad artis opera quasi materiam habemus ea quæ sensu percipiuntur. Sensibilia. n. significat dum inquit, Quæ & t̄gere & audire licet. horum autem iudicatricem duplicem facultatem, sensum videlicet & mentem, id quod sequentibus verbis declarat, cum ait: Quæ & auditu, & naribus, & lingua &c. sentire est. quibus quidem vtriusq; manifeste memoriā inseruit. Quod si aliquā aliam introducit quispiam facultatem, eam nos non repudiamus, si re vera esse vtilis cōspiciatur. dicendo enim, quibus cognoscimus oibus licet cognoscere, & sententiam, id est mentem cōplexus est, & copiam fecit ijs qui esse quandam aliam iudicandi facultatem opinantur, eam nobis vt ostendant. Quæ aut hucusq; ab Hippocrate hoc in libro scripta sunt, medicæ materiæ cōmunia sunt, ac p̄pterea vicem exordij ad totam artem obtinere ea dixi: quæ vero sequuntur, iam ad manuum operā, eamq; chirurgiam p̄tinent, quæ in medicatrina vel discere vel tractare illi possunt, qui in arte exercentur. Sed ne existimet quispiam me præter meam consuetudinem expositionē hanc longius protraxisse, is sciat, quæcūq; res ad totam artē cōmunes sunt, eas prolixius tractari debere, q̄ quæ parti alicui conueniunt: & præsertim cum de eis aliquo in libro quispiā ita dicat, vt non amplius sit mentionem factururus. quemadmodum ego in librorum Hippocratis explanatione facere proposui: vt & oia sensu & mente discernenda esse doceam, & quæ dicta à me modo sunt, amplius non repetam. Adde q̄ neq; pro dignitate rei produxi orationē, nam cū potuissem cōmemorare & in iudicium vocare dissensionem, quæ de numero animæ facultatum existit, melius esse duxi ad eum qui de cōmuni ratione scriptus est, tractatum relegare eum, qui de his cognoscere accuratius velle. Præterea cum alia quæstio incideret, dum dicebatur à similibus & dissimilibus contemplatione esse incipiendum, vtrum, quia non oīno quippiam in omnibus distinctum atq; absolutum reperiebatur, idem differret à simili, dedita opera hoc quoq; alibi explicatum hic prætermisi. Nam in eadem cōsiderationē cum alia multa, tum illud quoq; incidebat, quod etiam omissum à me fuit, vtrū ex iisdem, an ex similibus obseruationes ab experimentarijs fierent, nōnulli enim ex ipsis etiam experimentarijs ex similibus asserūt. alij qui accurati magis sunt, totius suæ institutionis conuenientiam ac consequutionē seruantes, oēs suas obseruationes ex iisdem fieri aiunt, tam quæ morborū dignotiuæ, q̄ quæ præcognitiuæ, aut curatiuæ appellantur. nā Dionem phrenesi laborantem eundem esse dicunt cum Theone phrenesi eadem affectū: in eo vtriq; q̄ vtriq; phrenesi laborant. Alij sunt qui simile absolute dici negent, sed duobus modis & dici & intelligi asseuerent: vno, cum simile id intelligitur quod nullo modo variat, vt gemini Iouis filij in oibus prorsus similes: altero, cum aliquid alicui magis vel minus accedit. Apud antiquissimos t̄m & medicos & philosophos, quorum adhuc scripta extant, talis vsus similitudinis non reperit̄. quippe qui confuse & indistincte similitum appellationem vsurpare consueuerint: aliās de iisdem quæ formæ inter se nullam habēt diuersitatem, vt cum sinistrum oculum dextro similem esse dicunt, cum vtriq; in vno & eodem homine considerantur: aliās in diuersis etiam hominibus siue cæsius, siue fuluus, siue niger sit, quatenus enim oculi sunt, eatenus similes esse eos dicunt. licet magis vsitatum sit fuluum fuluo, cæsiū cæsiō esse similem asserere. quemadmodum etiā nasum aduncum adunco, simum simo, rectum recto esse similem dicere consueuimus.

9 *Quæ autem manuum operam spectant, ex medicatrina.*

Tales breues loquutiones manifeste dedita opera ab ijs fieri videntur, qui enunciare obscure aliquid volunt. Vbi enim vnus, aut duorum, aut ad summū trium nominum, aut verborū adiectione clara reddi tota oratio potest, quo pacto obscuritatem non fuisse affectatam dicendū est? Ego igit̄ formam loquutionis referā, qua quis vsus hoc planius atq; euidentius exposuisset, quæ huiusmodi est. Medicina omnis cōmunem habet scopum ac finē ad affectiōnes, ægrotationesq; dignoscendas, similitudinē ac dissimilitudinē quam cū sanis habent, ex ijs quæ euidenter sensui & intellectui apparent, inuentionem comparans ac iudicium: Ego aut̄ ea t̄m dicam, quæ ad ma-

Gal. in lib. Hipp. de iis quæ in medicatr. fiunt,

num operam spectant, quæ in medicatrina & ostendi discuntibus, & in affectis exerceri possunt. **B**
 in hunc modum ferè dixisset, qui aperte re enunciare voluisset. Nonnulli autem scribunt medicatrina
 hic, id est *int p̄ōv*, in ultima syllaba per *n*, ut sit *κατ' int p̄ōv*, id est ex medicina, seu ex medica ratione,
 non ex loco ad exercendas huiusmodi medicationes idoneo, quem *κατ' p̄ōv*, hoc est medicatrina
 vocamus. ac si ita dixisset, Quæ vero ad chirurgiã attinet, quæ ex arte medica fiunt, sunt hæc. De
 inceptis tamen videtur libri huius auctor, siue ipse Hippocrates fuerit, siue filius ipsius Thessalus, neque
 oium operationum & chirurgiarum mentionem facere quæ ex medicina fiunt, neque oium quæ in
 medicatrina exercentur, sed earum tantummodo, quæ discuntibus & iis qui introducunt, utiles sunt: &
 tamen à medicatrina libri sumpta inscriptio est, quam postea Diocles, & Philotimus, & Mantias est
 imitatus, melius vero fuisset, ut dixi si de iis quæ in medicatrina tractantur, liber hic fuisset inscri-
 ptus. Miror autem quod Asclepiades, cum electionem *κατ' int p̄ōv* seruauit, eam idem significare existima-
 terit, quod in medicina. cum tamen *κατ' int p̄ōv*, id est ex medicatrione, non *κατ' int p̄ōv*, id est ex medicatri-
 na id significet: nisi medicatrina, quod est *κατ' p̄ōv*, *κατ' p̄ōv*, id est morborum medicationem interpre-
 tetur. Sed hæc ad verborum considerationem spectant, quæ non multifacere consueuerunt,
 qui rerum veritati incumbunt. propositarum autem rerum doctrina ex sequenti lectione prin-
 cipium sumit. **F**

Aegrotans, agens, ministri, instrumenta, lumen, ubi, quo modo, quot, quo modo, quando, corpus, commoda, tem- 6
pus, modus, locus.

Hac oratione omnia commemorat, à quibus, & per quæ, & de quibus pars operaria artis, id est
 chirurgica exercetur. atque vnumquodque ordinate percenset, quale esse debeat, quoque modo, &
 tempore in usum deduci. Quorum plerumque aperta sunt ac clara: egrotans enim, & agens, & ministri,
 & instrumenta, & lumen nulla indigent in presentia expositione: præsertim cum ipse etiam auctor
 de ipsis his in sequentibus disserat: doceatque, quo modo egrotus exhibere se medico debeat: quo
 modo medicum circa ipsum operari: quo item modo qui astant, ministrare oporteat. de instru-
 mentis quoque & lumine quæ cognoscenda nobis sint, tradit. postea vero de deligatione longam
 producit orationem, dicendi breuitate minime seruata, qua in toto reliquo libro vitur. quam id fe-
 cit, ne quicquam quod vtile esset, prætermitteret. Quæcumque igitur præter aegrotantem, & agentem, &
 ministros, & instrumenta, & lumen dicta hic sunt, inspicienda sunt, atque exponenda: ac primum
 quod primo positum est. Vbi quod græce *ἐκὸν* dicit Ionico more pro *ἐπὸν*, π in κ verso, locum
 significat in quo quippiam collocatum est. quocirca de oibus antepositis dictum id esse asserere **G**
 non absurde possemus. nam & aegrotans loco idoneo indiget. vocantur autem aegrotantia ea de quibus
 est chirurgia, & medico item & ministris nihilominus, quæ aegrotanti loco est opus. instrumē-
 ta etiam conuenientem locum requirunt, lumē quoque quod artificiale est, ut hoc in loco efficiat in
 nostra situm est potestate. *ἐκὸν* autem quod subiungit pro *ἐπὸν* id est quo modo, tam apud Ionas quam
 alios qualitatem quasi quandam rerum quæ doctrina tradunt, significat. non modo enim debent
 qui discunt artem, locum cognoscere, ubi vel cubans, vel sedens aegrotus operatione manuum
 curandus sit, verum etiam quo habitus, quaque figura sit collocandus, aduertere. Idem de eo, & qui ope-
 ratur, & qui ministrat, intelligendum est: necnon de instrumentis, quæ non solum loco accommoda-
 to esse appolita, sed eo ordine preparata esse debent, ut & à medico, & à ministris capi facillime
 possint. Hic commoda videtur prætermisisse, cum subintelligi cum instrumētis apte queant. de quibus
 quo pacto deinceps inordinate meminerit, paulo post videbimus: nunc quæ sequuntur ex-
 plicemus. Subiungit, quot, quo modo: quæ vtraque ad vnumquodque eorum quæ dicta iam sunt, re-
 feruntur. ea enim omnia quæ preparanda ad chirurgiam sunt, cognosci à discuntibus debent, &
 quot sint, & quo modo eis uti oporteat: ut quod paulo superius posuit quo modo post vbi in
 situ & collocatione: quod nunc dicit, in usu qualitatem significet. vnde illud post vbi constitutum **H**
 est, quod est loci aduerbium: hoc, post quot relatiuum, quod operationes quasdam per instrumen-
 ta quedam, ac commoda videtur præ se ferre. Quod subiungit, quando occasionem manifeste ex-
 primit, qua vnaquaque re utendum est. De iis vero quæ postea addit in hunc modum, corpus, com-
 moda, tempus, modus, locus, merito queritur, quid sibi velint. nam corpus affectu hominis ea
 parte significauit, ubi de aegrotante meminit. tempus item cum quando, modum cum quo mo-
 do, locum cum ubi dixit, manifestauit. cur igitur hæc adiunxit: ut non omittam quæ commoda etiam
 hic præter ordinem interiecta sunt, cum melius vel cum instrumentis statui, vel si etiam omnino
 nihil de eis scriptum fuisset, à nobis vnà cum instrumētis intelligi potuerint. Sed de his illud respon-
 deri potest, scalpros, terebellas, hamos, rasoria, laminas membranæ custodes, & cætera huiusmo-
 di commodorum nomine hic ab eo non fuisse appellata, cum simul cum instrumētis, utpote ipsis co-
 gnata, intelligi à nobis satis queant: sed ea tantum quæ ex domestico apparatu utilia ad curationem
 sunt. quemadmodum in libro de victu in acutis morbis dixit, ubi de balneo agit: Paucis enim in
 domibus, inquit, commoda preparata habentur, & ministri idonei. Alueos igitur, rotas, pelues,
 labra, & cætera id genus, *ἀγενα* hic, id est commoda vocari censendum est, quæ commoda iis
 qui curantur, & necessaria sunt. De reliquis quæ dicta hic sunt, restat absurditas, fortasse igitur
 hic corpus

- A** hic corpus partem affectam vocauit: tempus vero id, quod ipsi est annexum. Scire enim oportet in chirurgijs quota sit affectio, & quãdiu processerit, quã in curationem venit. quippe cum ipse neq; extendenda membra, neq; articulos reponendos tertio aut quarto post die moneat. Potest etiam ipsius curationis operari tempus intelligi, eo q; nonnulla eiusmodi sunt, quibus manuum operam adhibere, quã citissimam tentandum sit: cum videlicet ex refrigeratione maximum impendet periculum, vt in ijs quorum vulnera consuenda sunt. nam si longiore mora trahatur curatio, in magnitudinem doloris protinus incidunt. Alia longioris temporis chirurgiam requirunt, vt suffusiones: in quibus opus est, posteaquã fuerunt deducta, aliquandiu eo loci interpunctoriã acum detinere, vbi manere eas compressas firmiter volumus. Modus autẽ hic de morbi creatione dictum videtur, vt quo modo fractio, aut articuli luxatio facta fuerit, cognoscendum esse doceat: quẽadmodum in libro de vulneribus in capite, modos refert quibus vulnera efficiuntur, his verbis: Os in capite tot modis vulnerat, & deinde: Horũ autẽ modorum vniuscuiusq; plures formã fracture in vulneratione euadunt. Item postea: Contundi autẽ possent os in sua ipsius natura sic, vt nulla ossi scissura accederet: ac secundus iste modus est. tum deinceps vbi aliũ dixit, subiungit: ac tertius quidem hic est. & rursus: hic est quartus, postea: quintus hic modus est. Cæterum absurdissimum hic videtur, quid loci rursus hic meminerit, cum superius vbi aduerbium quod locum significat, posuerit, hinc enim fit, vt nonnulli orationis huius aliam expositionem comminiscantur, diuersimq; in superlectionem asserant: pro hoc enim ^{non} id est vbi quod antedictum est, legunt, cum tamen & qui librum hunc explanarunt, et pleriq; ex experimentarijs lectionem priorem agnoscant. Verba ipsa clarioris euidentiã causa iterum repetam: Ægrotans, agens, ministri, instrumenta, lumen, vbi, quo modo, quot, quo modo, quãdo, corpus, commoda, tempus, modus, vbi. Dicunt igitur Hippocratem cum dixit vbi in superiori parte horum verborum absolute id accepisse, cum & corpori ægrotantis, & rebus commodis & necessarijs accommodari queat (commoda siquidem hic vocare ea, quã prius appellauit instrumenta) in fine vero, corpori ægrotantis & commodis distincte illud attribuisse, quippe cum & ægrotantis corpus & comoda ipsa res & necessaria accommodato loco collocanda sint. Sed si priorem lectionẽ sequamur et antedictam nostram explanationem, locus qui in calce huius orationis positus est, de membro affecto corporis dictus esse intelligitur, medici enim sicut membra corporis, ita loca etiam appellare consueuerunt: atq; integri libri à nonnullis scripti sunt de locis affectis. Hucusq; capita rerũ demonstrandarum tantummodo exposita sunt: doctrina ipsa cum sequenti lectione initium sumet. Quocirca his, quã sequuntur, attendendum diligenter tibi esse censeo. nam quod non recte in his intellectum fuerit, non mediocriter in artis operibus damnum afferet: si autem quã hactenus dicta sunt, non bene perceperimus, non magnam iacturam faciemus.

7 Agens uel sedens, uel stans congruenter ad se, ad id quod tractatur, ad lucem.

Orationem hanc de rebus factam esse dixi à quibus, & per quas, & cum quibus, & circa quas operationes manuum adhibere necessarium est, à quibus, sunt & medicus, & ministri: per quas, instrumenta: cum quibus, lumen & locus: circa quas, & totum corpus eius qui tractatur, & pars affecta. Quarum singulã cuiusmodi esse debeant, & hic & in sequentibus docet, non seruato tamen ordine, quo prius eas enumerauit, ab ægrotante enim cum inceperit, de medico primum hic agit. Id autem veteribus omnibus cõsuetum est: à quibus innumera huiusmodi exempla colligi possent, sed in præsentia id satis erit, quod à Poeta in Iliadis secundo in nauium enumeratione ita dictum est.

Quis nam inter virtute viros fortissimus, atq;
Inter equos fuerit, mihi tu louis inclyta proles
Musa refer, qui sunt Atridarum arma sequuti.

Hic cum prius viros dixerit, deinde equos, non prius viros recēset, sed equos in hunc modũ.

Inter equos longe superabant viribus omnes
Admeti bistuges, quas tunc Eumelus agebat,
Sicut aues volucris penetrantes agmina cursu,
Ætate inter se, atq; æquo discrimine dorſi,
Atq; colore pares, quas olim pulcher Apollo
Pieria in sacra pavit, fera bella mouentes.

At hominum Telamone fatus fortissimus Aïax
Omnium erat, quando iratus cedebat Achilles.

Alibi item cum dixisset,
Illic ploratus audiri & vota virorum: postea ad secundum prius respondens subiungit,
Qui aut occidebant, aut seua morte peribant. At in septimo Iliadis libro, quasi dedita opera vellet ostendere talis loquutionis curam habendam non esse, cum omnes res ordine enumerasset, quod secundum dixerat primum resumit, deinde quintum, tum quartum, postea tertium. Carmina autem ea sunt, quã in hunc modum exordiuntur:
Illic Bœotus, longis & vestibus Ion,

Locrenses,

Gal. in lib. Hipp. de iis quæ in medicatr. fiunt,

Loerenfes, Phthij, & præclaræ stirpis Epæi. De ordine igitur, quo in oratione vtitur, hæc nunc semel dicta sufficiant, vt non amplius alibi audienda sibi esse cenfeat quispiam: quæ autem hic de agente ipso dicit, id est de operante medico, clara vnicuiq; sunt, qui attendere verbis his velit. Inquit, n. siue sedentem, siue stantem eum qui operatur exercere chirurgiam debere, congrue & accommodate se habentem ad id quod tractatur, & ad lucem, eam rationem ordinis, quâ modo diximus, etiam hic seruat, nam hanc ad vnamquamq; rem medici congruitatem deinceps explicando, id quod vltimo loco dixerat primum resumit, quæ est lux.

Ac lucis quidem duæ sunt species, communis altera, altera artificialis, cõis in nobis non est, in nobis est artificialis.

De specierum quoq; nomine si semel nunc audiueris, perpetuum id habe. Mos veteribus est, vt ea, quæ ex diuisione generalium rerum euadunt, differentias, species, & modos appellent. Ita hic Hippocrates lucis duas esse species ait, perinde ac si differentias, ac modos duos esse dixisset. Alteram igitur lucem communem esse dicit, qua omnes homines vtimur, præcipue sub diõ, secũdo in domibus magnis atq; amplis, quæ magnis fenestris atq; ostijs copiosum lumen accipiunt, cuiusmodi nunc etiam pleriq; in vrbibus curantibus medicis dari consueuerunt: quas à medicatione, quam in ipsis exercent, medicatras appellat. Lumen autem artificiale etiam ipsum primum fit, cum lucernas, aut faces, aut funalia, aut tale quidpiam incendimus: secũdo cum fenestras aperimus aut totas, aut ex parte, aut alijs clausis alias aperimus: ac de ostijs eadem ratio est.

Quarum utriusq; duplices usus sunt, vel ad lucem, vel sub lucem.

Vtriusq; ex speciebus splendoris & communis et artificialis duo vsus sunt, vel ad lucem vel sub lucem: ad lucem vocat, cum ad lumen aduersum fuerit quod inspicitur & curatur: sub lucem, cũ ab ea parum declinat: vt in suffusionibus fit, atq; omnino in oculorum affectibus, quippe cũ neq; dignoscere morbos eorum exacte, si ad lucem aduersum sit, qui ægrotat, neque curationem adhibere liceat: quocirca in his cauendum est, ne qui curari vult, ad lucem conuertatur, sed sub lucem, id est auersus à luce, aut oblique collocatus maneat, quod de oculis ipsis, non de palpebris à me dictum intellige: circa has enim operari possumus etiam si homo conuersus ad lucem sit: quemadmodum in vesicarum aquosarum sublacione, aut illaqueatione pilorum, aut sutione, aut demum vbi medico apertis palpebris opus non est. Si tamen vlceratus admodum fuerit qui lippitudine laborat, habeatq; eam quam vnam vocant, prorsus auersus à luce esse debet omni tempore, nisi cum medicamentum oculis medicus imponit: tunc enim absq; luce inspicere medicus læsam partem nequit: sicut si aut vnguem excidere, aut suffusionem deducere, aut tale quippiã operari velit, sed tunc oblique ad lucem collocandus æger est: vt neq; à fulgore lucis oculi pupilla feriat, neq; medicus frustretur, quin spectare curandam partem valeat: atq; ille quidem plane qui à luce auersus est, neq; ad lucem, neq; sub lucem, sed à luce magis appellabitur, nec non qui obliquus ad lucem collocatus est, melior tamen Hippocrati visa est hæc enunciatio, si sub lucem, quàm si à luce dixisset.

Sub lucem & parius usus, & aperta moderatio est.

Superius demonstratum est, nullum ex alijs membris, exceptis oculis, tali chirurgia indigere, quoniam vero, vt dixi, fieri non potest vt auersus à luce penitus quispiam sit, qui curatur, in medio statu & ab auersione à luce, & ab aduersione ad lucem collocare hominem vult: non tamen æque in omnibus morbis auersum à luce esse conuenit, sed quatenus ipse morbus requirit. Qui enim vlcerati sunt & suppurati, & vna laborant, inflammationemq; aliquam magnam, aut fluxionem acrem habent, paruo etiam fulgore ita percutiuntur, vt & doleant & fluxu statim infestentur. Illi autem à fulgore minorem molestiam percipiunt, quorum aut suffusio interpungitur, aut vnguis, aut tuberculum exciditur, quod ἐγκωβίς, id est in angularis appellat. Moderatio igitur qua illum, qui curatur, à lucis fulgore esse auersum oportet, tibi si duobus his attendaris, inuenietur: vt videlicet medicus clare in oculo id quod in operatione agit, inspiciat, & qui tractatur, non vehementi aliquo dolore crucietur. nam vterque ex his scopus contrariam collocationem tibi præscribet, prout alter alteri præualere conspicietur: quod si neuter præualuerit, medium habitum & statum eliges eorum qui tum ad lucem prorsus aduersi, tum ab ea auersi penitus sunt. Ego tibi viam exposui, qua si vteris, moderatam conuersionem reperire facile poteris. Hippocrates vero ita dixit, existimans moderationem facile omnibus, si inuenire voluerint, manifestam euasuram, non enim ineruditos homines, vt nos nunc, sed admodum exercitatos in disciplinis docebat: qui ex consequutione eorum, quæ prius fuerant demonstrata, talia ex sese excogitare non difficulter possent.

Quod ad lucem vero attinet, ex præsentibus, ex conferentibus luminibus ad claritatem conuertere debemus id quod curare volumus.

Vt quæcunq; agit medicus in curatione ex manu in egrotantis corpore diligētissime inspiciat, in

A in omnibus corporis partibus, exceptis oculis clarissima lux eligenda est. clarissima autem lux est in subdiali loco à sole illustrato, cum nulla res lumē eius impedit. Sed interdum in diuersorio eius qui curandus est, nihil huiusmodi reperitur: sæpe, si reperitur, eo prodire non confert, cum p hye mem frigus, per æstatem calor infestet, quorum vtriusq; propria quædam læsio est. Adde q; v̄ti quoq; cauendi sunt, horum enim causa sæpenumero fit, vt non modo in liberum aerem, verum etiam ad ianuas, & fenestras, qua ventus vehementior perflat, deducere egrotum vitemus. nam sicut in illis cauendi venti maxime sunt, in quibus neruos pati aliquid timemus, sic in putrescētibus sol euitandus, cum ad sanguinis eruptionem apta sint. Recte igitur adiunxit, ex presentibus, ex conferentibus. non enim ex presentibus luminibus claritas tantummodo est eligenda, sed illud insuper considerandum, an quod clarissimum est, ex conferentibus sit.

12 Præter ea quæ aut latere debent, aut videre turpe est.

Non clara locutione sententiam hic suam explicauit auctor, sed videtur dicere partes ægro-
tium tractandas, quæ aut latere debent, aut videre turpe est, ad lucem non esse conuertendas: cū tamen non id velit, nam ita postea subiungit.

B Atque ita quod tractatur aduersum ad lucem, qui tractat aduersum ei quod curatur, collocari oportet sic, ut ne obumbret.

Hoc enim modo tota sententia ab eo erat explicanda: Quod ad lucem vero attinet, ex præsen-
tibus, ex conferentibus luminibus ad claritatem conuertere debemus id quod curare volumus, ita quidem vt puram, & non adumbratam lucem vsquequaq; seruemus: sed in ijs, quæ vel latere oportet, vel videre turpe est, ita collocare se medicus debet, vt & alios omnes impediat, quo mi-
nus inspicere tractandas partes queat, & sibi nulla ex parte obumbret. Atq; hic totius huius ora-
tionis sensus est. Sed fortasse quispiam clare audire cupit, quam ob rem medicus eos qui circum-
stant, celare quidpiam velit. Nonnulli sunt ex presentibus, quos exactas quasdam ex manu cura-
tionis docere fortasse non vult, cum digni nō sint: domestici itē aliqui & familiares ipsius ægro-
tantis incidere interdum partes aliquas verant, quæ eiusmodi indigent curatione: dolent enim atq;
indignantur aduersus medicum, & carnificem vocant. cum tamen sæpe etiam alterum ex te-
stibus putrefactum excidere profus necesse sit: et neruum per transversum secare, ne in conuul-
sionem incidat ægrotus. Alij itē ex vulgaribus hominibus puris copiam spectare non patiun-
tur, quidam ne permittunt quidem, vt quod pus continet corpus aperiatur, quibus in rebus me-
dicus dat operam, vt ipsi inscientibus locum affectum secet, & pus totum educat, atque expri-
mat: idem quandoq; ob laborantium timiditatem à nobis fit. quippe cum adeo timidi nonnulli
sint ad huiusmodi curationes suscipiendas, vt priusquam secti fuerint, ex doloris expectatione
animæ defectu collabantur. His quod probabile est, est dicendum: cras nos de curatione & chi-
rurgia consideraturos, in præsentia satis esse, si locus aut foueatur spongijs, aut aqua perluatur,
atq; ad emplastrum, aut medicamentum recipiendum præparetur: atque ita inexpectato sectio
homini adhibenda est. Atq; in his quidem medicus inspectioni presentium obstabit ea causa, vt
lateat id, quod agit: in alijs ob pudorem ægroti locum curandum à conspectu auertet: qui enim
ægrota aliquando summopere curat, ne à plerisq; videatur, si in sede, aut pudendis morbus sit,
hæc enim loca occultare consueuerunt. Si fœmina sit, circa nates & pectus: circa ventrem etiam,
ac multo magis circa pubem verecundiæ causa conspectus vitandus. Sed quidam hic Hippocra-
tem damnat, ridicule hæc dixisse eum asserens. quippe cum qui videri nolunt, dum huiusmodi in
partibus curantur, facile possint omnibus qui intersunt, è cubiculo exclusis, soli medico rem cō-
mittere, vno solo aut duobus admissis, qui familiarissimi sint: at is planè nescit, neq; expertus est,
& multos esse, qui sicut inspicere morbos suos erubescunt, ita prohibere à conspectu nonnullos, atq;
amouere vereantur: & multos quoq;, qui etiam si prohibeantur, contendentes ac curiose ægro-
tantis affectionem scire affectantes, cum familiares & amici sint, impudenter remanere velint.
Quapropter in huiusmodi occasionibus medicus, quod nullo negotio facere pōt, obsequi ægro-
tanti debet, & solus ipsum tractare, & nemine aduertente ita exercere chirurgiam, vt plerosq; la-
teat. potest enim vt dixi cum vel aqua perfundit, vel spongijs fouet, quasi nihil operaturus sit, re-
pente opus absoluere, dum aliud quid agunt, qui curiose inspecturi singula assistebant. Atq; hæc
quidem, quæ in huiusmodi altercationem venire possunt præter medicinæ contemplatiōes sunt,
quæ tamen nos ex rei consequutione, immo propter calumniantium contradiciōne coachi-
mus commemorare. Sed iam ad ea, quæ sequuntur, transeundum est.

C Ita enim qui agit, inspiciet, & quod tractatur non inspicietur.

Hic quoq; integra locutio huiusmodi esset: Ita enim qui agit, inspicit partem, quæ curatur, ea
autem pars ab alijs non inspicitur, non enim à medicis vtrunq; consequitur pars, quæ tractatur,
vt & videatur, & non videatur.

14 Ita enim qui agit, inspiciet, & quod tractatur non inspicietur.

Hic quoq; integra locutio huiusmodi esset: Ita enim qui agit, inspicit partem, quæ curatur, ea
autem pars ab alijs non inspicitur, non enim à medicis vtrunq; consequitur pars, quæ tractatur,
vt & videatur, & non videatur.

15 Ad se autem ita, ut si sēdeat, pedes in inferiorem partem processione directi ad genua sint, internallo vero parum distent.

Gal. in lib. Hipp. de iis quæ in medicatr. fiunt,

distent. genua autem inguinibus paulo superiora existant, ea distantia sit quæ idonea cubitis, tum positione, tum B
appositione.

Vbi convenientiam, quam ad lucem habere debet medicus explicauit, ad congruentiam, quæ ad seipsum seruare oportet, deuenit. Cū enim superius dixerit, Agens vel sedens, vel stans congruenter ad se, ad id quod tractatur, ad lucem: deinde id, quod vltimo loco posuerat, id est ad lucem, declararit, & simul cum eo ad id quod tractatur quoque necessario exposuerit: nunc convenientiam persequitur, quam ad sese habere medicus debet. Ipsum autem ad seipsum convenienter se habere in situ, simplex & quasi per articulos distinctum nihil potest, ita vt aliàs aliam collocationem varijs in figuris obtineat. sed si inter se compositi partes ipsæ spectentur, ita admittere convenientiam poterit. nam si quis vel sedens vel stans quàm plurimum inter se membra abstrahat, ac diducat, is incongruenter erit collocatus: quemadmodum si prorsus eadem contrahat, vt vel se mutuo tangant, vel alterum alteri superiectum sit: nec non si in longitudinem totum crus producat, aut non directe ad genu, sed longe retrorsum pedem teneat. Qua de causa merito hic Hippocrates vniuscuiusque ad seipsum convenientiam in sedendo membrorum inter se habitum esse definiuit: vt pedes videlicet directe ad genua collocati sint. sed quæ directum & in rectitudine duobus modis intelligi potest, & cum in longitudinem crus protenditur, & cum in altum attollitur, & erigitur, merito subdit, in inferiorem partem processione, nam *ἔξω*, id est processione seu itionem, rectitudinis situm & collocationem appellare consuevit. Distare igitur pedes inter se aliquantulum censet, genua vero inguinibus paulo esse superiora: id in omnibus spectans, vt & honestatem ac decorum seruet medicus, & promptus ad operandum, firmusque ac stabilis in collocatione sit. quippe cum qui ita sedeat, circumagitari, ac quassari difficulter queat. vnde & genua, & tota femora vsque ad inguina tanto interuallo debere esse disiuncta inquit, vt & honeste, & firmiter, & apte ad operandum sese habeant. quò interdum cubitis supra femora innixi, interdum ex vtraque ipsorum parte appposito brachio operari valeamus. nam quod inquit positione supra ipsa, appositione in lateribus collocationem notat.

Indumentum succincte, syncere, æqualiter, similiter cubitis, humeris.

Succincte, id est *ὁμαλώς*, apte & expedite, vt neque nimis astrictum, neque nimis laxum corpori medici circumiectum sit: Syncere autem de ipso indumento dictum est, distincte atque explicite, vt nullam partem eius duplicatam esse significet. Quod autem subdit, æqualiter, similiter cubitis, humeris, ambiguum est: vel enim vtriusque in brachijs circumiectum esse indumentum æqualiter ac similiter humeris & cubitis censet, vt alterum brachium alteri conferatur, id quod plerique comparare appellant: vel cubitos & humeros in singulis brachijs æqualiter ac similiter indutos esse, vt cubitus humero, & humerus cubito comparetur. nam quòd non supra cubiti gibbum retractum esse amictum velit, perspicuum est. quippe cum non medico solum, qui tam feriam artem exercet, inuelatos ac nudos habere cubitos turpe sit, verum etiam ijs qui in forensibus tumultibus causas dicunt: quos videmus admodum vereri supra cubitos retractam tunicam gestare, perinde atque illi qui ad pancratio decertandum præparantur, possumus etiam talè amictus habitum alia causa reprobare, quia videlicet non tam partes circa cubitum, quàm totum etià brachium refrigeret. quanquam quantam partem eius ultra cubiti gibbum occupari conueniat, non expressit: ob id fortasse, quia clarum est, atque eiusmodi, vt à quocumque nostrum inueniri queat, non enim difficile est coniicere in singulis operationibus quantum produci ultra cubitum debeat indumentum: hic quoque id attendentes, vt & honestatem seruemus, & apte instructi ad propositam chirurgiam simus. Nam sicut paulo superius vbi latere oportebat, contrarios esse scopos ac fines dixit: alterum umbrosi aeris, ne ægotans pars inspiceretur: alterum clari luminis, quo ipse ille qui curaret, videre posset, ex quibus eum sequi deberemus, vter maiorem vim habuisset, quòd si vterque æqualiter propendere visus fuisset, medium planè inter vtrorumque esse eligendum: Eodem modo & nunc, & prorsus semper faciendum est, vt vbi in contrarias res diuersi fines æqualiter deducunt, medium vtrorumque eligamus: vbi alter præponderarit, ad eum tendamus. In operatione igitur, quantum ad ipsum attinet, totum brachium nudum esse oportebat, honestas vero totum idem esse contactum postulabat, medium tamen seruatur. Quocirca semper medium vtrorumque eligendum est, cum sunt æquales: cum sunt inæquales, ad eum qui magis vrget, concedendum est.

Ad id autem quod tractatur, ultra & prope, & sursum & deorsum, & hac vel illac, vel in medio, ultra & prope termini sunt cubitorum gibbi, si in ulteriorem partem genua, in ceteriorem costas non pertransiunt, sursum, si non superior, quàm manne sunt, summam manus teneat: deorsum, si non inferius, quàm ut pectus supra genua habens, summam manus angulares ad brachia efficiat, atque in medio quidem, hoc modo, at hac vel illac, si non extra sedem, sed prae ratione conuersionis corpus & operantem corporis partem protendat.

Cum medicum iusserit conuenienter se habere ad seipsum, ad id quod tractatur, ad lucem siue

- A** siue sedeat, siue stet: primum de sedentis conuenientia ad vnumquodq; ex his tribus aggressus est dicere à luce principio sumpto: deinde vbi ad conuenientiam, quã ad seipsum habet, transit, eamq; explicauit: ad tertium, quod adhuc restat, nunc descendit, congruentiamq; eius ad id quod tractatur & curatur, exponit. Nã neq; admodum prope id, quod curatur, sedere medicus debet, ne ex angustia manuum tractatio impediatur: neque adeo distare, vt attingere id, quod pertractatur, vix possit. statuit enim hic quosdam terminos citra quos remanere, aut vltra progredi medicus minime debet. illud vero memoria tenendum est, de sedente primum haberi orationem. Tantum igitur abesse eum qui medetur ab ægrotante vult, vt cubitos neq; vltra genua protendat, neq; citra costas retrahat: qui distantia ante & retro termini sunt. distantia autem hæc & dimensio per longitudinem appellatur. Cum vero duæ reliquæ sint, altera per latitudinem, altera per profunditatem & altitudinem, vtrolibet enim modo nominatur, de ea, quæ est per altitudinẽ terminos hos statuit: vt q; operat, neq; supius mãmis manus attollat, neq; inferius deprimat, quàm vt pectore genibus incumbente angulares manus ad brachia figuret: angulares appellans, cum in curuatura rectum angulum cubitus cum brachio efficit. quippe cum mediã hæc sit figura inter perfectam cubiti incuruationem, qua fit, vt inflectere ipsum arcitius nequeamus, & perfectam diductionem, qua distendere brachium magis non licet: Eius quæ per latitudinem fit in laterales partes, terminos in vtranq; partem ponit, in dexteram & sinistram ita conuersiones facere, vt sedes non dimoueantur, id est partes corporis, quibus confidemus, & innitimur. Atq; horũ quidem termini deinceps hic per diuersa tempora explicati sunt. quippe cum quo tempore de intervallo per longitudinem dicebat, eodem de eo, quod est per latitudinem & altitudinem docere nullo modo potuerit. quemadmodum neq; cum de altero reliquorum duorum egit, de longitudine, sed medicum tamen, vt puto, monet, vt quocunq; tempore ad omnia, quæ dicta sunt, animum aduertat: eo quod omnibus simul in omni operatione opus sit. Nam cum mediã quædã sit medici constitutio in sedendo, cum videlicet spectans nihil operatur, eam speciosissimam atque honestissimam esse oportet, perinde ac si pictor quidam, aut fictor imaginem eius imitaturus sit, sed cum ad manu operandum iam peruenit, manus ei mouendæ sunt ante simul & sursum aliàs, aliàs ante & sursum & sinistrorsum, interdum retro vel vtræq; manus, vel vna tantum retrahenda est, atq; id vel deorsum, vel sursum, vel dextrorsum, vel sinistrorsum. dimensionibus enim his inter se connexis multiformes figurarum variationes euadunt. In quibus omnibus communis ille scopus tenendus est, vt sedes ipsa inuariata conseruetur, quam nonnulli distantiarum harum terminos transgrediendo turbare consueuerunt. Nam si ita alte pars curanda fuerit collocata, vt medico supra mammæ suas manus attollere necesse sit, cogetur is interdum altius seipsum à sede subleuare quasi surrecturus, ita vt neq; stet prorsus, neq; sedeat: sed in medio quodam instabili ac nutante habitu constituatur. & si multum ad dexteram, aut sinistram partem procedendũ fuerit, eò è sede ipse attolletur, vt periculum sit, ne ex ea delabatur. in vltiore, & citiore parte idẽ continget, si deorsum autem magis demittendæ manus sint, præterquam q; sibi in operando obtenebrabit, in indecoro etiam habitu confidebit.

18 Si uero stet, utriq; quidem pedibus ex æquo insistere oportet, Sed agere altero inscendẽtem, qui utiq; ex parte operantis manus non sit, sublatò genu ad inguina sic, ut in sessione, & alijs termini idẽ.

- Vbi orationem de sedente expleuit, de stante agere incipit: iubetq; eum eadem prorsus seruare, quæ paulo ante in sedentibus præcepit, nisi quod hic pedum stationem inæqualem esse vult. alterum enim altero altiore esse debere inquit, sic vt non è directo operantis manus talis statio sit: quam medicum in tota operatione seruaturum esse, si neq; nimis alto loco, neq; vltius, quã oporteat siue longitudine, siue latitudine membrum, quod tractandum est, fuerit collocatũ: vnicuiq; qui antedicta meminerit, manifestum est. Nã si ita alte erit collocatum, vt medicus manus supra mammæ suas cogatur attollere, efficietur, vt dum immoderate extẽditur, è sede dimoueatur: si vero longius distabit ita, vt progrediendum aliquantulum sit, medico pristinam sedem deserere erit necesse. Quia vero supra aliquid innixum, ac firmatum alterum pedem esse vult, id in quantam altitudinem fieri debeat, declarat, eundem habitum inquitens ipsius genu ad inguina hic esse seruandum, quem in sedentibus superius explicauit, de illis enim ita dixerat, Genua autẽ in quibus paulo superiora existant, eo quod eiusmodi sessio sicut tutissima est & maxime decora, ita ad operandum quoq; expeditissima est. nunc vero alterum tantummodo genu prominere altius vult, vt eadem ad inguina ratio seruetur. Plurali autem numero dixit inguina, quo ad inguina vtrorumq; crurum æqualem altitudinem habere genu intelligamus.

19 At qui tractatur reliqua corporis parte curanti inserniat, vel stans, vel sedens, vel iacens facillime ea figura qua permanet, subfluxionem, subsidentiam, diuersionem, decliuitatem seruans. Sic quod debet seruatur, & figura & forma eius qui tractatur, in exhibitione, in tractatione, in posteriore habitu.

Diuerfas interpretationes loci huius tradiderunt, qui in librum hunc explanationes conscripserunt.

Gal. in lib. Hipp. de iis quæ in medicatr. fiunt,

E
 pferre. Nā tum quatuor horum nominum ambiguitas, suffluxionis videlicet, subsidentiæ, diuer-
 sionis, & decliuitatis, tum orationis breuitas, qua multa complecti voluit Hippocrates, dissenti-
 di ipsis præbuit occasionem. cum enim obscura adeo sit auctoris huius sententiæ, coniectura ma-
 gis, quam certo aliquo iudicio ducti id fecerūt. Sed ego id quod in omnibus huiusmodi facere cō-
 sueui, nunc quoq; præstabo: vt omiſſis omnibus, quæ videntur absurda, ea tantūmodo persequar,
 quæ probabiliter excogitata mihi esse videantur. meamq; præterea in hoc sententiā nō cēlem.
 ab obscurorum autem horum nominum explicatione exordium sumam. Cum simplex prius sit,
 quam compositum, & sæpe fiat, vt licet nulla obscuritas in simplicibus sit, obscuritatem tamen af-
 ferat compositio: id in præſenti hac oratione planè contigit. Nonnulli enim suffluxionem intelli-
 gendam censent, quæ ex humidis euenit: atq; horum duplex etiam sententiæ est. Alij, ex ijs, quæ è
 corpore mouentur, alijs, ex ijs, quæ extrinsecus infunduntur: quidam quoq; de ijs mentionem hic
 esse factam dicunt, quæ in curationis operatione ipsa effluunt: alijs de ijs, quæ post operationem
 eueniunt, dictum esse hoc asserunt. Eadem de subsidentiæ nomine discrepantiæ est. nam cū sub-
 sidere contrarium fluxioni humorum sit, merito de eo esse eadem ambiguitas debet. Alter expla-
 natorum coetus non de humidis, sed de siccis & solidis animalis partibus subsidentiæ & suffluxio-
 nis nomen esse accipiendum contendunt: ac subsidentiā quidem, seu subsistentiā malis dice-
 re, id est ὑπὸ βασιον, suspensionem ac subleuationem vel partium, quæ inciduntur, vel totius etiam
 corporis dici opinantur. suffluxionem, quā ὑπὸ ῥέῃ νοσην vocat, eorūdem ad inferiora declinationē
 ac delapsionem, non secus ac si defluxionē, id est καταρῥέῃ νοσην dixisset. nam defluere hoc significa-
 to in præſagijs dictum esse aiunt, vbi inquit. At si procubat, & defluat è lecto ad pedes, illud vero
 grauius est. His qui ita exponunt, nomen quoq; diuersionis, & decliuitatis attestatur, quæ dein-
 cept subsequuntur. Diuersionem enim, id est ἐκτροπήν, conuersionem in latus significare dicunt,
 siue ea totius corporis sit, siue eius tantum partis, quæ curationem suscipit. Decliuitatem vero ad
 ea, quæ proprie κῶλα, id est membra longa nominantur, quæ sunt brachia & crura, referendā esse,
 sicut suffluxionem ad totum corpus. quando enim corpus eodem in loco detinet quispiam, neq;
 id dimouet, sed vel crus tantum, vel brachium deorsum inclināt, eum situm decliue appellari di-
 cunt. atq; hæc quidem quæuis vera sint, si quis sigillatim ea consideret, in tota tamen oratione nō
 correspondent. Nam alia quædam etiam ipsorum omnium duplex dissensio est. cū nonnulli pu-
 tent Hippocratem voluisse ægrotantes ea seruare, quæ quatuor his nominibus significant, subſi-
 dentiā, suffluxionem, diuersionem, & decliuitatem: nonnulli non putent. Illud vero ad totam orationis
 huius sententiā nihil refert, q̄ in nomine diuersionis tres lectiones circuerantur. alijs enim di-
 uersionem, id est ἐκτροπήν per τ & ρ & ε in secunda syllaba legunt. alijs σ adiuncto ἐκτροπήν, de-
 torsionem, seu inuersionē. alijs per τ & ρ & ι ἐκτροπήν, deterſionem seu expressionē, legendū affir-
 mant. vnam enim tantum lectionem in explicatione sententiæ explanatorum posueramus, eo q̄
 cum manifesta nominum horum significatio sit, ab ἐκτροπήν, id est à digrediendo & diuertendo,
 diuersione, ab ἐκτροπήν, id est inuertendo & detorquendo, inuersione, ab ἐκτροπήν, id est ex-
 primendo & detergendo, deterſio, facile intelligamus, seruanda hæc esse ab ægrotante, vel non ser-
 uanda. At enim omnes hi in loci huius expolitione ex parte quidem sententiā Hippocratis vi-
 dentur perspexisse: totam tamē exquisite assequi minime potuisse. Si enim quis aduertat ijs, quæ
 in calce dicuntur, vbi inquit in exhibitione, in tractatione, in posteriore habitu, omnes vera qui-
 dem dixisse, cum alia aliter in tribus his occasionibus exhibitione, tractatione, posteriore habitu
 ab ægrotante præſtari vtile sit: non tamen componere omnia potuisse videbuntur. planum au-
 tem hoc erit, si tres has occasiones manifeste distinxerimus. Prima est, cum exhibent se ægrotan-
 tes medicis ad exactam morborum dignotionem percipiendam: quam exhibitionem hic vocat.
 Secunda, cum aliquid medicus in parte affecta operatur, ac tractat: quam tractationem appel-
 lat. Tertia deinceps, quem nuncupat posteriorem habitum, cum ægrotanti in eadem figura ser-
 uare partem affectam propositum est. ab habendo enim eam eundem in modum habitus appel-
 lationem fecit. In omnibus igitur his tribus occasiōibus quoddam commune, & quoddam pro-
 prium est. commune est, vt membrum affectum immotum seruetur, nisi cum motione quodam-
 modo à medico sit tractandum. proprium autem bonum ex eo ad perfectam sanationem com-
 paratur. cum in exhibitione exacte dignouerit eam partem medicus, quam curaturus est. in tra-
 ctatione, si sit fractura, extenderit, & conformarit apte, & obligarit: si luxatio sit, extenderit, &
 repositur, tum conuenienti deligatione affectum locum circumdederit: si scalpelli opera adhibi-
 ta sit, pus omne expresserit, & putrefactum quippiam aliqua parte vel ferro præsecuerit, vel
 igne deusserit. His autem & humorum suffluxio & subsistentia vtilis est: altera, vt fiat, quip-
 pe cum, quod præter naturam humidum est, excernendum sit: altera, vt ne fiat, quod enim pra-
 uum est, manere intus non conuenit. Interdum tamen subsistentia vtilis euadit, quemadmodum
 in quibus vel vniuersim exinanire pus ex magno abscessu, vel humorem inter cutem uolumus.
 multo item magis in brachijs & cruribus, quæ subiecta manuali curationi sunt, suffluxio, & sub-
 sistentia seruanda est. Simili modo in solidis animalis partibus seruari hæc in tribus his occasio-
 nibus exhibitione, tractatione, posteriore habitu ab ægrotante debent, nam si attollat partem
H
 eam

A eam ægrotus, atq; ingerat curanti, medicum cogit non conueniēter incisionem facere, dum neq; quantitatem, neq; locum seruare permittit, ex eo, quòd scalpelli admotionem præuertit, atq; anticipat. Si retrahat vero, deficientem operationem reddat ac mancam. cum medicus vel in media ipsa curatione tantum sit, vel dimidiatum opus relinquat. atq; hæc quoq; fiunt cum iam deligati sunt, interdum etiam dum manu curantur, vt puta si dum in ventre tractatur, aut in dorso sese attollentes in latus diuertuntur: id quod nomine diuersionis significatur. vel si nihil horum faciāt, musculos vehementer intendunt, quam mutationem videtur significare cum subiungit: sic quod debet seruari, & figura & forma eius qui tractat. Nam quantum malum afferat, si ægrotus, dū ei interpungitur oculus, figuram & formam non seruet, vel eam immuet, vel adeo vehementer intendat, vt facies sanguine repleatur, cuiuslibet patet. Simile est, cum eger, excidēte os capitis medico, paululum id vel sustulerit, vel depresserit, vel in latus diuerterit, ac deflexerit. exactam enim ex manu curationem labefactat, ac turbat. idem facit, si vehementius se extēdat, qui curatur. quippe cum in mutatione habituū, partis quæ tractatur situs immute: distentiones vero in alijs partibus sanguinis eruptionem efficiant: in musculis autem non solum eandem læsionem afferant, verum etiam partem ipsam altiore inter dum, interdum depressiore reddāt, dum vbi os sub tenditur, suspendunt, vbi inanis sedes subiacet, contrahuntur ac deprimuntur. Id quod in locis circa intercostia & ventrem vsu venit.

20 Vngues neq; excedere debent, neq; deficere digitorum vertices. in vsu exercere digitis quidem summis, pleraq; indice ad magnum applicato, tota autem manu prona utrisq; aduersis.

Posteaquam dixit de eo qui tractatur ex communicatione, nunc ad tractantem redit: quātūq; vngues eius esse debeant, quales digiti, quo pactoq; attollendi sint, exponit. nam quantū ad summorum digitorum operationes attinet, quæ sanè propriæ etiam digitorum sunt, illud optimum est, si vngues neq; excedant, neq; deficient. Sed cum in primo de vsu partium hoc latius tractauerimus, vbi omnem summæ manus naturam explicauimus, in præsentia satis erit si sola verba hic clarius exponamus. Cum igitur duplex lectio circumferatur, vtraque explananda à nobis est: vna est in hunc modum. Vngues neq; excedere debent, neq; deficere digitorum vertices: eo quod ita fiat, vt parua corpuscula, ad quæ capiēda summorum digitorum operatione indigemus, facile comprehendere queant. Deinde quasi ab altero principio subsequatur: In vsu exercere digitis quidem summis, pleraq; indice ad magnum applicato. vt videlicet prioribus uerbis de magnitudine vnguium digitorum doceat, sequētib; de vsu ipsorum digitorum agat. Altera lectio est huiusmodi. Vngues neq; excedere debent, neq; deficere. Deinde ex altero principio: Digitorū verticibus vsus, verticibus in datiuo casu: ut talis tota sententia euadat. vngues neque excedere neque deficere longitudinem digitorum debent, sed planè ipsi adæquari. quippe cum summis partibus ipsorum usus sit, id quod neque esse falsum videbitur, si rem diligenter perpenderit. Nā licet nonnullæ sint operationes in quibus totis vtimur manibus, cum videlicet circumplectentes utrisque ipsis vel cubitum, vel femur, uel tibiam cruris, uel tale aliquid atque in diuersa trahentes extendimus, digiti tamen ibi tanquam partes manus operantur, non secus ac vola, & ceteræ partes: at cum interpungimus, aut resuimus, & consuimus, aut vngues ex oculis excipimus, digitis vt digitis, non ut manus partibus uti consueuimus. simili modo cum scalpello, aut tali aliqua re operationem exercemus. in omnibus siquidem digitorum operationibus summitate ipsorum vtimur. ac propterea recte dictum esse, digitorum summitatibus vsus non negauerim. Postea itē ab alio principio subiungunt. Exercere digitis quidem summis, pleraque indice ad magnum applicato. hac oratione declaratur plerasq; digitorum operationes ad magnum, quem pollicē vocant, indice obiecto fieri. ita vt vtrorumq; summitatibus id, quod capitur, contineatur. tunc enim

D folis his duobus digitis operantibus est opus. nam si etiam tribus captio faciēda sit, sicut cū specillo sublinimus, aut interpungimus, licet medius aliquatenus etiam ipse opituletur, duo hi antedicti maiorem partem operationis exequentur. tota autem manu vtimur in chirurgiis, cum caua eius parte corpus id circumplectimur, circa quod operamur: ac digitos quidem affectos extendere, & conformare, & fingere vel vna sola manu possumus: brachium, aut cubitum, aut femur, aut tibiam vna non possumus: sed vtrasq; adhibeamus inter se aduersas atq; oppositas necesse est: quo circum circa membrum queamus comprehendere. tota etiam manu prona vtimur, cum cucurbitulas admouemus atq; imprimimus, cum ex paruo clystere exprimimus, cum spongiam superdamus, aliq; multa huiusmodi facimus. de quibus fortasse ob rei claritatē hæc quoq; dixisse superuacuum fuit, quippe cum & digitorum & manuum operatiōes omnes, quæ vtriusq; manibus, quæ digitis solis, quæ tota manu faciēdæ sint, facile meminisse se vnusquisq; possit.

21 Digitum diducere oportet magnum id quod inter digitos medium est, atq; oppositum pollicem indici reddere.

Non enim alio modo fieri potest, vt in operationibus pollex indici opponatur, nisi quod medium inter vtroscq; est, magnum sit, id in reliquis quoq; digitis optimum est, ut cum undequaq; corpus

Gal. in lib. Hipp. de iis quæ in medicatr. fiunt,

corpus aliquod magnum comprehendendum est, id quamplurimum distantes circum circa com- **B**
plectantur.

Morbis uero, ex quo etiam iij læduntur, quibus in ortu educationibus assuevit pollex ab alijs digitis contineri, **22**
manifestus est.

Duplex lectio hic est. sed quia in vtrifq; eadem seruatur sententia, ab ea, quæ clarior, euiden-
tiorq; est, incipiam. Quibusdam placet, vt hoc in consuetudinem ex mala quadam educatione re-
feratur, cum consueuerunt aliqui reliquis digitis pollicem continere: atq; ob id is ocio marcescens
paruus, atq; attenuatus euasit: interuallumq; quod inter eum & indicem est, exiguum effectum
est. hoc autem in morbum manus, hoc est in læsionem definit. Alij à morbo hoc contingere in-
quiunt, qui vel ex pollicis luxatione euenit, vel ex vlcere aliquo inter indicem & pollicem orto,
quod in curatione duram cicatricem contraxerit: ita vt vel obduratus musculus is medius inter
duos digitos, vel tabefactus amplius non alatur, neq; crescat. adde q; cum magna aliqua interdū
putredo inter duos hos digitos contigerit, carnēq; corroserit, ac postea dura cicatrice obductus
locus fuerit, efficitur, vt paruo interuallo pollex & index inter se distent, & quasi vinculo inter se
connexi adhæreant: ac præcipue, si dura, sicut dixi, cicatrix supercreuerit. nam hæc ita per negli-
gentiā inolescere pueris verisimile est. adulti enim à medicis edocti molliendo ac mouendo pol-
licem medium locum efficere ad alimenta suscipienda idoneum possunt. vt omittam q; huiusmo- **F**
di hominibus totum corpus auctum iam est: vt si etiam male res ipsis cesserit, nō nisi in maciem,
alimentorumq; destitutionem læsio euadat, at in infantibus si in primo incrementō affectione ali-
qua huiusmodi corripiantur, digitosq; propterea non moueant, sit vt & partes affectæ non am-
plius augeantur, & quicquid inter vtrofq; digitos intercedit, exiguum ac tenue remaneat. Dicitur
igitur nonnullis in hunc modum euenire. alijs cicatrice dura induci locum: atq; id ex dura quadā
affectione partium, quæ inter digitos sunt: ac propterea à vinculo quodam contineri pollicem, id
est prohiberi quo minus ab alijs digitis separari queat. quidam enim sunt, qui ita verbum/conti-
neri/interpretentur. quāuis illud repugnare maxime videatur, q; si horum explanatio admitti de-
beret, necesse esset/ab alijs/per/ἀπὸ/præpositionem dictum fuisse, quæ quidem præpositio ab lo-
co distantiam notat, non per/ὑπὸ, quæ actionem significat: quæ autem in mediā sede inter duos
digitos affectiones existunt, eam paruum & cōnexam reddunt. Ac de his quidem illud elige, qd
maxime probabile tibi visum fuerit. nam in ita obscuris loquutionibus explicandis diuinatione
potius q; sapientiā opus est. Ad veterem lectionem iam venio. nam hanc Asclepiades etiam cor- **G**
ruptam esse existimauit: sanctioremq; et veriorē talem esse coniecit. Morbus autem, ex quo et
ij læduntur, quibus in ortu, aut educatione assuevit pollex &c. quæ fortasse etiam ab ipso Hippo-
crate scripta fuit. Tarentinus tamen Heraclides dispositio seu affectio subintelligendum censebat
vt integra oratio huiusmodi esset. morbus autem, ex quo etiam lædens affectio ijs contigit, quibus
in ortu & educatione, & cætera quæ sequuntur.

Opera omnia exercere alterutris manibus agentem oportet: & utrifque simul: similes enim sunt, utrifque quidem **23**
coniectantem bene, pulchre, celeriter, infatigabiliter, concinne, expedite.

Omnia vtrifq; manibus exerceri iubet, eo q; vtilissimum id sit, vt & celeriter, & pulchre ope-
rationes fiant. qualiscūq; igitur fuerit medicus dextera manu dexterum oculum, sinistra sinistrū
aggredietur: siue interpungere, siue vnguē excidere, siue quippiā aliud huiusmodi facere oport-
teat. unde etiam addidit, coniectantem bene, pulchre, celeriter, infatigabiliter, concinne, expedi-
te. eo q; ex ea, quam superius dixit, exercitatione hæc nobis acquirantur: quorum vnumquodq;
quo pacto efficiatur, paulo post docebit. In præsentia illud tantum animaduertamus, horum do-
ctrinæ caput esse/quo modo/quod vnum ex ijs est, quæ in prima diuisione continentur: Aduer- **H**
tendum item manus similes ob id dixisse, quia specie & forma à se mutuo non variant.

Atque instrumenta quidem, & quando, & qualiter, dicitur. ubi oportet non impedimento esse operi: non impedi- **24**
mento esse assumptioni. iuxta autem operantem corporis partem sint, sed si alius det prompte, paulo prius sit, & fa-
ciat quando iusseris.

Non solum spathulares crepidines, scamna, atq; alia huiusmodi, quæ machinarium habent ap-
paratum, sed ea quoq; quæ commoda, id est & ἔμμενα communi vocabulo appellantur, instrumen-
torum nomine intelligi, manifeste hic declarat, cum dicit: assumptioni, & si alius det, nam & assu-
mimus huiusmodi omnia in curationibus exercendis, & ab alijs accipimus.

Qui autem circa ægrotantem sunt, tractandam partem exhibent, sicut tradita fuerit, reliquum uero corpus deti- **25**
nento, ut non moueatur, tacenter, atq; audientes eum qui præest.

Clara oratio est, vt nulla nostra indigeat explanatione.